

Finta József

A JELTEREMTŐ

Borbás Tiborról – méltatlanul röviden

A nyolcvanas évek közepe volt a hazai építészet ama utolsó korszaka, amelyben az építész lehetőséget kapott arra, hogy házait vele rokonlelkűnek gondolt képzőművészek alkotásaival gazdagítsa. A belvárosi Váci utcai Taverna szállót terveztem akkor, s a vele szemben álló – Nemzetközi Kereskedelmi Központnak nevezett – irodaházat. A posztmodern „mélyében” éltünk, s úgy hittem (talán némi igazsággal), hogy e két háznak idomulnia kellene az utca eklektikus-szecessziós hangulatához, no meg ahhoz az élethez is, amely ezeket az épületeket körülöleli, beljük hatol, birtokba veheti. Az általam azidőben már jól ismert Kő Pált kértem meg, hogy a Taverna oszlopaira, azok második emeleti magasságába „kössön valami csokrot” – e csokrokból születtek gyönyörű pegazusai. S ugyancsak tőle kértem ajánlást arra, hogy ki lehetne az a szobrász, aki a szemközti iroda oszloptengelyére teremthetne valami *jelet*. Gondolkodás nélkül említette Borbás Tibort, akit azonnal felkerestem Himfy utcai műtermében, s akivel első látásra barátságot kötöttem. A kicsi üvegház-műterem utolérhetetlen varázsú hangulata, s persze Tibor habitusa, közvetlensége, de „egyedi design-ja” is szorosan magához kötött. Az irodaház oszlopára szánt zászlótartó alakocská szobrát persze megcsinálta, s az épület azóta hordozza a „Zászlós Ház” nevet.

Mint máig – vénember koromra is – gyakorló építész, a legkevésbé sem vagyok hivott arra, hogy Borbás Tibor művészi léptékét méltassam. Egy olyan zavarodott lelkületű, alapfilozófiájától megfosztott átmeneti korban különösen nem, amelyben élnünk adatott. Akkor, amikor a művészetek egésze kétségbeesetten keresi önmaguk útját, s a „modern” szó mögött oly sok esetben a technicista üresség bújik meg, nagyon is átlátszó álfilozófiával, önmagyarázkodásával.

Így, ebben a zűrzavarban csak nagyon keveseknek adatott meg az az isteni áldás, hogy minden cselekedetükben önmaguk maradjanak, hogy élethez-világhoz-korhoz szóló hangjuk ne bicsakoljon meg, hogy énükben ott gyökerezzen az örök emberi dallam. (Hangsúlyozva az emberi jelzőt!) E kiválasztottak – tetteikben, mondandóikban – az imádság szintjéig jutnak el, hiszen ez az imádság-jelleg a művészet legősbibb lényege.

Borbás Tibor *imái* ezért kortalanok, ezért személyesek, ezért van szoborként is emberi természetük. Nem véletlenül írja Gyurkovics Tibor a Borbás-szobrokról, hogy a szobor „az anyag állapota, álladéka, a formálhatósággal szemben való viselkedése, a részecskék összefüggését illető tulajdonsága: alkat, állag. Hogy is mondja? Az anyag erkölce.”

Sokszor elgondolkozom azon, hogy mivé formálódott volna a jelenbéli magyar köztéri szobrászat, ha Tibor nem megy el ilyen hamar. Nem lehetünk büszkéek erre a furcsa jelenbéliségre, oly sok ma születő alkotás lépi át a vizuális elviselhetőség alsó határait. Az építészet is így van ezzel persze – a már említett „átmeneti kor” nem a legkedvezőbb

befogadója a *minőségnek*. Ezen a problémán csak az *etalonok* létezése segíthetne, itthoni és külföldi példák, olyan útjelzők, amelyeket nem dönt ki ez az általunk megélt céltalan áltudatosság.

Borbás Tibor ilyen etalon volt, s lehetne eltávoztaiban is, ha visszafigyelnénk rá. Adyja-Lédája, Krúdyja, Kosztolányija, Babitsa, Széchenyije, Radnótiya vagy nyíregyházi Fürdőzői perelhetetlen *példái* lehetnének *a mának* is. Örök-szépek, kortalanul korszakosak, európaiak, magyarok, emberformájúan élők – vagy egyszerűen, „borbások”. Különös érzékenységgel értette meg a *tér* törvényeit; akár a házhoz tapadó formáival (lett légyen az *exteriőr* vagy *enteriőr*), vagy tágabb városi terek sajátos karakteréhez történő igazodásaival. Egyedi tehetség és alázat kellett ahhoz az idomuláshoz, olyan alázat és megértés, amelybe saját gondolatainak érvényesítése is egyértelműen belefért. Mind-ebben ott élt az inspiráció ereje és tudása, azaz a beépülés és építés tudásának párosa, amely páros a stílusépítészetek és befogadott képzőművészetük mindenkori evidenciája volt. Az önkifejezés erőszakolt daca az építészet és a murális művészetek egyesülésében a minőség rovására megy. Borbás nem ismerte ezt a dacot, őt a ház – a *tér* – és szobrainak testvéri egyesülése érdekelte. Nos, eme tulajdonságából-tehetségéből is meríthetne a jelen.

A Budapesti Kongresszusi Központ lépcsőpihenőjére készített domborműve a nagy reneszánsz alkotók léptékével mérhető szépségű. Egyik trombitáló alakjával megajándékozott, ott fújja örök dalát szobánk falán. S ott ül közöttünk az a picit bronz macska is, amely szintén e dombormű pereméről (másolatként) oda költözött hozzánk.

Mai magyar szobrászok! Tessék végre olyan nemes, szép gyermeklelkű felnőtte válni végre, amilyen Borbás Tibor volt. Talán megérdemelnénk egy ilyen erkölcsű és minőségű művészetet.

S persze építészetet is – mondom önkritikusan.

Ady Lédával (1974, bronz, Dunaújváros, Építők útja)